
JOSEF PALIVEC (7. 10. 1886 Švabín [dnes součást Zbirohu] – 30. 1. 1975 Praha)

Medailonek učitelé¹

Josef Palivec je jedním z představitelů moderní české lyriky, který se nezařadil do žádné z literárních skupin či směrů, ač se s mnoha literáty úzce přátelil. Překládal poezii a psal eseje, svědčící o jeho vynikající znalosti české i světové kulturní historie. V období mezi válkami se uplatnil coby úspěšný diplomat v zahraničí, za okupace a komunistického režimu byl vězněn pro svou protistátní činnost. Jeho život zrcadlí typický osud českého intelektuála 20. století. Vzhledem k tomu, že Josef Palivec nevydal mnoho děl knižně, představují důležitou složku jeho odkazu dopisy z vězení.

Narodil se 7. října 1886 ve Švabíně u Zbirohu, kde byl jeho otec kočím u zámeckého dvora. Z gymnázia v Plzni byl vyloučen kvůli studentskému časopisu, který řídil. Roku 1905 se dostal do Prahy, kde díky doporučení A. Sovy dělal písaře J. Vrchlickému. Na jeho přímělu byl přijat na Akademické gymnázium, místo studia však pracoval v redakcích různých listů. Po mobilizaci 1914 byl poslán na frontu v Srbsku, kde byl těžce raněn – léčil se více než rok. Od roku 1916 pracoval pro rakouskou informační kancelář, jelikož byl však zapojen do protirakouské podzemní sítě, tajná úřední rozhodnutí předával Národnímu výboru.

Josef Palivec byl věrným ctitelem TGM a jeho myšlenek. Po válce se podílel na vzniku Československé tiskové kanceláře, doplnil si maturitu a zapsal se na Právnickou fakultu. Díky svým znalostem cizích jazyků a živému zájmu o dění ve světě byl roku 1919 vyslán ministerstvem zahraničí do Ženevy, kde založil úřad pro spolupráci se Společností národů. Ve Švýcarsku působil do roku 1923, pak pracoval až do roku 1930 v Paříži – jako tajemník, legační rada a první tajemník čs. velvyslanectví, mající za úkol pečovat o kulturní propagaci mladého státu.

Tuto misi plnil Palivec také svou mistrnou prací překladatelskou. Zprvu překládal české autory do francouzštiny, např. J. Wolkera, V. Nezvala, J. Seiferta, F. Halase, J. Horu, K. Haška, K. Čapka, V. Vančuru. Jeho překlady byly velice kladně přijaty a Palivec si těchto ocenění vážil víc než Řádu rytíře čestné legie (viz obrázek na konci dokumentu), jímž byl vyznamenán roku 1928.

¹ Zdroj fotografie: www.slovníkceskeliteratury.cz, heslo Palivec Josef. [15. 12. 2014].

Během jeho pařížského pobytu došlo ke dvěma setkáním, která zásadně ovlivnila jeho další život. Tím prvním je seznámení s „knižetem francouzských básníků“ Paulem Valérym (označení „knižé básníků“ se ujalo i pro Palivce v českém kontextu), jehož poezii po mnoho let překládal do češtiny. Pečlivě dbal na uchování složité výstavby Valéryho básní i jejich výrazného rytmu a hudebnosti. Palivec s erudicí a citem překládal i další francouzské autory, ale také španělského barokního básníka Góngoru y Argote nebo S. T. Coleridge. Palivcovy překlady do mateřštiny jsou vyspělé a suverénní.

Druhým významným setkáním bylo seznámení s Helenou Čapkovou². Potkali se rok před koncem Palivcova působení na velvyslanectví v Paříži. S Helenou Čapkovou, sestrou bratří Čapků, se po návratu do Prahy r. 1930 oženil. Právě Helena Čapková Josefa Palivce vybízela, aby se neomezoval jen na překlady poezie, ale začal také sám psát.

Josef Palivec byl předtím sedm let ženat s vídeňskou rodačkou, malířkou Stéphaníí Guerzoniovou, s níž se však rozvedl. Jeho nevlastní dcera Denise Stravinská-Guerzoniová se po rozvodu rodičů vrátila do Švýcarska, ale k Josefu Palivci se nepřestala hlásit, podporovala ho i v době jeho uvěznění. V době uvolnění 60. let ji Palivec v Ženevě navštívil a jistě by u ní mohl žít v exilu, ale bránila mu v tom láska k české kultuře, jazyku a dějinám.

Po návratu do Prahy zastával Palivec vysoké funkce na ministerstvu zahraničních věcí a za okupace působil do r. 1943 na ministerstvu školství. Vrcholné období jeho politického působení i básnické aktivity představuje právě období okupace.

První texty Palivec publikoval už dříve pod různými šiframi a pseudonymy v českých a francouzských periodikách, za jeho nejvýznačnější díla jsou ovšem považovány skladby ze 40. let, a to *Pečetní prsten* (1941) a *Naslouchání* (1942). Palivcova poezie je silně ovlivněna tvorbou symbolisty Paula Valéryho – jejími klasicistními rysy (vědomě si klade formální překážky), ale především propracovanou zvukovou instrumentací. Oba autoři neustále své básně zdokonalují s cílem dosáhnout fascinující hudebnosti a jazykové originality (Palivcova láska k češtině se projevuje využíváním novotvarů i obrozenecké slovní zásoby). Reflexivní lyriku Josefa Palivce charakterizuje J. Seifert jako vzácnou a ušlechtilou, a přece dostupnou – právě básníci dokážou ocenit jeho kultivovanou a vynalézavou práci s jazykem a kromě toho milovali Palivce jako člověka pro jeho charakter a statečnost.

Právě již zmiňovaný J. Seifert, pro něhož byl Palivec v první řadě „básník básníků“, zdůrazňuje, jak byl „živelně a vášnivě angažován na osudech svého národa“. Od začátku okupace byl zapojen do protifašistického odboje, kvůli čemuž byl od ledna 1945 uvězněn až do konce války. Po osvobození opět pracoval na ministerstvu zahraničí, coby nekomunistovi se mu ovšem nesplnilo přání být jmenován velvyslancem v Paříži. Po únoru 1948 byl dán do výslužby a poté, co napsal do zahraničí o poměrech v československých věznicích, byl zatčen StB. Roku 1951 byl v rámci procesu s M. Horákovou odsouzen za velezradu (špionáž) na 20 let. Uvěznění Palivce nacisty i komunisty podnítilo několik protestních akcí mezinárodního PEN Clubu. Komunisté vedli v tisku štvavé útoky na jeho osobu i dílo, snažili se i zcela popřít jeho odbojovou práci.

Palivcův trest byl roku 1954 snižen na polovinu a roku 1969 byl Palivec rehabilitován. O dva roky později byl však osvobozující rozsudek zrušen a Palivec byl znovu uvězněn. S krátkou přestávkou ve

² viz fotografie na konci dokumentu

druhé polovině 60. let tak byl Josef Palivec celkem čtyřicet let zakázaný autor. Právě roku 1969 mu vyšel soubor esejů *Poezie stále budoucí*. Palivcovy teoretické úvahy se tu střídají se vzpomínkami na odboj za okupace a na přátele básníky a vyjadřují autorovu víru v národ a poezii.

JUDr. Josef Palivec zahynul tragicky 30. ledna 1975 v Praze. Za své zásluhy o rozvoj demokracie byl roku 1992 V. Havlem, s nímž se osobně znal, vyznamenán in memoriam Řádem Tomáše Garrigua Masaryka.

Použitá literatura:

- Kratochvíl, A. *Via Dolorosa: Poezie Zdeňka Rotrekla, Václava Renče a Josefa Palivce*. Kanada: Sixty-Eight Publishers, 1977.
- Palivec, J. *Síta*. Praha: Mladá fronta, 1969.
- Palivec, J. *Básně, eseje, překlady*. (Uspořádal Jiří Rambousek.) Praha: Torst, 1993.
- Palivec, J. *Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel*. (Uspořádal Jiří Rambousek.) Praha: Torst, 1996.
- Palivec, J. *Listář 1*. (Uspořádal Jiří Rambousek.) Praha: Torst, 2010.
- www.slovníkceskeliteratury.cz [15. 12. 2014].
- archiv Ministerstva zahraničních věcí

Josef Palivec s manželkou Helenou Čapkovou:

Zdroj: www.ceskatelevize.cz: *Neznámí hrdinové – Pohnuté osudy*. [15. 12. 2014].

Řád čestné legie:

Velký kříž Čestné legie (Grand Croix de la Légion d'honneur): Vyznamenání zřízeno dekretem ze dne 30. 3. 1805, udělované prezidentem republiky.

Zdroj: www.musee-legiondhonneur.fr. [15. 12. 2014].

JOSEF PALIVEC (7. 10. 1886 Švabín [dnes součást Zbirohu] – 30. 1. 1975 Praha)

© Spolek ČŠBH. Licence CC BY-NC-ND <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> Projekt byl podpořen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci dotačního Programu na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy v roce 2014.